

entrevista

Maurice Pieron Jacques Florence

Observar l'ensenyament Comprendre'n l'acció

Des del moment que s'ha desenvolupat un enfocament més rigorós de l'acte educatiu amb l'ajuda de les ciències de l'educació, ens trobem que l'observació objectiva de les sessions d'educació física poden ajudar a descriure, amb molta precisió, el que succeeix durant una sessió, és a dir, conèixer l'ensenyament tal com es dona. Aquesta etapa descriptiva és necessària per a arribar a comprendre el fenomen educatiu i en conseqüència permetre un control millor de les variables que el constitueixen. La metodologia basada en l'observació i l'anàlisi de l'ensenyament és un mitjà privilegiat en la formació del professor.

Les aportacions del professor M. Pieron, iniciador en el nostre àmbit d'aquest mètode d'anàlisi, han estat definitives, a partir de la publicació, el 1976, del seu llibre *Didáctica y metodología de las actividades físicas*. L'observació i l'anàlisi de l'ensenyament se'ns presenten com una preciosa ajuda per a millorar i enriquir l'acte educatiu. A través dels conductes establerts amb els seminaris realitzats per M. Pieron a l'INEF de Barcelona des de 1985, i els establerts amb el professor J. Florence a través de la seva col·laboració com a ponent del congrés «L'educació física avui» (celebrat en el marc del X aniversari de l'INEF), varem mantenir uns petits canvis d'impressions sobre la situació de la didàctica en l'educació física en l'actualitat.

Maurice Pieron

¿Quan i com us vàreu interessar per la recerca en educació física?

Des del començament de les meves activitats universitàries el 1962, quan vaig començar com a adjunt a l'Institut Superior d'Educació Física a la Universitat de Lieja. Era un moment en què es desenvolupava de manera ràpida una recerca específica en les activitats físiques, recerca que s'alliberava dels aspectes mèdics que la marcaven essencialment abans. En aquesta època és quan s'han vist aparèixer de manera sistemàtica temes com ara l'estudi de les qualitats físiques de l'esportiu, o més senzillament l'estudi de l'aptitud física de poblacions diverses i en particular dels nens i dels adolescents. Hi ha qui ha qualificat aquesta recerca de fonamental, per analogia amb altres aspectes de la recerca científica. Era bastant lògic que les meves primeres preocupacions prenguessin aquesta orientació, amb molta més raó quan jo només havia d'acomplir un mínim de funcions d'ensenyament. En aquesta àrea de la biomecànica, vaig presentar una tesi de doctorat en educació física. En aquell temps, la recerca centrada en la pedagogia de les activitats físiques es caracteritzava per un model molt simple, el qual consistia en una comparació d'un mètode A qualificat de tradicional amb un mètode B, mètode renovat o experimental. Si el model, per bé que elemental, ha produït resultats explotables en moltes ciències, la dificultat, i en realitat la impossibilitat de controlar de manera satisfactòria les situacions d'ensenyament, ha fet que els resultats obtinguts en Educació Física estiguin especialment faltats de validesa.

¿Quina ha estat l'evolució que us ha portat a dedicar-vos a l'anàlisi de l'ensenyament?

El 1973, vaig rebre les meves primeres responsabilitats d'ensenyament en la formació professional dels nostres futurs professors. La metodologia em semblava l'art i la ciència d'utilitzar al màxim les activitats físiques i esportives com a mitjans d'educació i de desenvolupament de l'individu. Les meves primeres preocupacions es van centrar a utilitzar els principis posats a la llum per la recerca sobre

l'aprenentatge en la formació metodològica. De tota manera, el caràcter molt artificial de les habilitats motores utilitzades per extreure aquests principis posava seriosament en qüestió la validesa dels resultats trobats al laboratori en la seva aplicació en la vida quotidiana de la classe. Una reflexió sobre la relació pedagògica, sobre el desenrotllament de l'acció a classe em conduiria als estudis que constitueixen l'essencial de la meua recerca, l'observació sistemàtica dels comportaments d'ensenyament dels professors, els comportaments dels alumnes en la posada en pràctica dels mitjans pedagògics proposats per l'ensenyament i les interaccions que hi havia entre ells. Aquest primer estudi, descriptiu, s'ha completat amb una recerca sobre la identificació de les variables que podrien reflectir millor un èxit pedagògic i en fi l'explotació d'aquestes diferents dades per tal de facilitar l'adquisició d'habilitats professionals per part dels futurs ensenyants.

A la Universitat de Lieja, d'on sou professor ¿com s'estructura la recerca?

A la Universitat de Lieja, la recerca en metodologia de les activitats físiques o en pedagogia de l'esport disposa d'una experiència d'uns deu anys. El nostre institut d'educació física disposa de recursos humans i materials molt limitats, la qual cosa implica que la recerca empresa es limita a la d'un petit grup en el quadre del servei de teoria, pràctica i metodologia de l'educació física. De tota manera, aconsegueix molt àmplies extensions en cooperacions internacionals que permeten verificar diverses de les nostres dades inicials o bé estendre-les en condicions culturals diferents.

¿Teniu contactes o grups de treball amb altres Institucions?

A nivell nacional, un grup de contacte del Fons Nacional de Recerca Científica referida a l'Esport i les Ciències Humanes ha reagrupat els investigadors i usuaris d'aquesta recerca en el primer seminari que ha organitzat. Investigadors i ensenyants de cada universitat del país han presentat treballs originals en el camp de l'estudi de l'ensenyament, la qual cosa demostra l'ampla penetració del tema

en les preocupacions de recerca dels diversos instituts del país.

Freqüentment es desenvolupen cooperacions més informals, sobretot per concertació, entre els especialistes de diferents institucions. De moment encara no s'ha emprès cap recerca per part d'equips procedents de diverses institucions. Això no obstant, aquesta perspectiva no sembla pas impossible de realitzar.

En els últims anys, es parla molt de crisi i enfrontament entre els diversos sistemes d'EF ¿Com veieu aquesta situació?

Em sembla que ja no es pot parlar de sistemes, com va passar durant llargs anys, en què cada professor de metodologia s'havia de desenvolupar un «mètode» que defensava amb la fe i el vigor d'un evangelista. Sembla que això ha desaparegut totalment. Els ensenyants han estat formats per utilitzar les «tècniques» de l'educació física i de l'esport per tal d'abastar al màxim els seus objectius d'educació. Els programes en vigor en l'ensenyament, i més especialment en l'ensenyament secundari, deixen una àmplia llibertat a l'ensenyant per triar els mitjans que els sembli que els convengen més, en les contingències de repartiments de volums horaris a reparir entre activitats esportives individuals i activitats col·lectives.

Em sembla que un bon nombre d'ensenyants donen un lloc preponderant, o bé als aspectes recreatius de la pràctica esportiva, o bé a l'aspecte de l'aprenentatge de l'activitat esportiva institucionalitzada, la qual cosa ocasiona una proporció important d'abandonaments de la pràctica d'activitats esportives així que s'acaba l'escolaritat. Això em sembla deplorable.

¿Creieu, doncs, que l'anàlisi de l'ensenyament és un mitjà suficientment valuós perquè ajudi a l'ensenyament a superar els problemes derivats de la seva pràctica?

La qüestió em sembla ben legítima, per bé que és impossible de respondre amb una gran objectivitat. En efecte, no és pas possible marcar un ió particular, tenir un indicador com és fa en medicina o en bioquímica, indicador al qual se li podria seguir el rastre. La meua resposta serà, per tant, marcada per l'optimisme d'una persona que

creu en la seva acció i en les seves empreses.

Aquesta recerca és directament centrada sobre el terreny, en el camp real de l'ensenyament i no en un laboratori estrany a les seves preocupacions quotidianes. El que un estudi efectuat en les condicions naturals d'activitat pot perdre en control de rigor científic o en reproductibilitat, el guanya en validesa, en significació real. Aquest aire de recerca dóna confiança al professor i a l'alumne. Els col·loca en el centre de les seves preocupacions. El seu caràcter evident de validesa ha creat un interès marcat pels seus resultats sobre persones directament interessades, els ensenyants, com sobre consellers pedagògics. Sabem, per exemple, que molts d'ells utilitzen resultats de la nostra recerca en la seva acció quotidiana de consell als ensenyants, dels quals són responsables. D'altra banda, la seva convicció sobre l'interès d'aquesta recerca els ha portat a organitzar diverses accions puntuals de formació continuada, adreçades a presentar i a fer prendre consciència de les implicacions pràctiques d'aquesta recerca.

Però, sobretot, la formació dels ensenyants, i això succeeix en diversos instituts d'educació física d'universitats a Bèlgica, basa una gran part de la preparació en l'ensenyament o en la intervenció pedagògica sobre els resultats obtinguts en aquesta recerca. Indubtablement, aquest és el cas de la Universitat de Lieja. (El meu col·lega Jacques Florence us ho confirmarà probablement en el cas de la Universitat Catòlica de Lovaina.) Aquesta acció de formació va començar fa gairebé un decenni. Constitueix una de les millors apostes sobre les implicacions futures dels resultats dels estudis de què acabem de parlar.

Jacques Florence

¿Quan i com us vàreu interessar per la recerca en educació física?

Com Maurice Pieron, sóc originari de la vila de Lieja. Vam fer els nostres estudis de llicenciats en educació física durant el mateix període, però a universitats diferents, ell a Lieja, jo a la universitat de Lovaina, de 1953 a 1957.

La Universitat de Louvain-la-neuve acull en l'actualitat 18 mil estudiants, 500 dels quals a l'institut d'educació física i de readaptació en què imparteixo des de 1972 la «Metodologia de l'Educació física» y la «didàctica». La particularitat del meu currículum és d'haver ensenyat (durant 13 anys) en el secundari abans d'haver estat encarregat d'«ensenyar a ensenyar». Són sobretot les actuacions que he dut a terme per a la formació permanent dels ensenyants —accions que continuo duent a terme actualment— les que em van encaminar vers l'Institut d'Educació física i la formació inicial dels ensenyants. En l'actualitat presideixo el «Centre Universitari per a la formació permanent» (CUFO- CEP), que fa quatre anys que organitza una estada de reciclatge que acull a Louvain-la-neuve més de 750 professionals de l'ensenyament secundari catòlic del qual en formo part. Des de 1972, data del meu ingrés a l'Institut d'Educació física, fins a 1980, a més d'impartir l'ensenyament de la metodologia i de la didàctica, he participat en un treball d'equip, de caràcter essencialment pedagògic, centrat en el que nosaltres hem anomenat «educació física de base». Aquest treball, que tractava d'aspectes fonamentals de l'educació mitjançant el moviment, fou objecte de diverses publicacions (dossier educació física de base 1, 2, 3) que van ser publicats en espanyol (per l'editorial Gimnos de Madrid) i assoliren una àmplia difusió.

A partir del curs acadèmic 84-85 l'equip del qual formava part, sota la direcció del professor P. Swalus, va emprendre una vasta investigació en matèria d'«Anàlisi de l'ensenyament». Aquesta se centra en una anàlisi multidimensional de 120 ensenyants de la primària.

Els estudis empresos, que ocupaven una vintena de persones (entre elles

13 estudiants que en feien la memòria de la fi d'estudis) se centraran en la presentació de la sessió, la presentació dels exercicis, les activitats motrius dels alumnes, els feedback, el nivell de teorització, el grau de satisfacció dels alumnes. Aquesta investigació, que segueix el camí marcat per Maurice Pieron, s'articula sobre un cert nombre d'observacions i d'anàlisis inèdites.

Les meves mateixes investigacions i experiències a nivell de la supervisió didàctica s'han plasmat en la publicació d'una obra que té el títol de *Motivations et buts d'action —une méthodologie pour l'enseignement des exercices dans l'animation du groupe-classe*, publicació de la qual, per cert, s'ha fet ressò la vostra revista.

A la Universitat de Lovaina d'on és professor, ¿com s'estructura la investigació?

L'Institut d'educació física del qual formo part comprèn quatre unitats d'investigació i d'ensenyament:

— una unitat l'eix de la qual són les qüestions psicològiques i mèdiques

— una unitat centrada en la investigació en jocs col·lectius i natació

— una unitat més orientada vers les ciències humanes: sociologia del esport...

— la unitat «Educació pel moviment», de la qual formo part, centra da aquesta sobre els problemes de l'«ensenyament-aprenentatge», abordats actualment pels mètodes de «anàlisi de l'ensenyament».

¿Tenen contactes o grups de treball amb altres institucions?

Des de 1970, membres de la nostra unitat participen i presenten comunicacions als diversos congressos internacionals organitzats per la FIEP, per l'AISEP sobretot, la qual cosa permet intercanvis molt útils entre investigadors i ensenyants preocupats per la formació dels ensenyants. Jo mateix he presentat comunicacions al Congrés de Lieja i al de Madrid en 1977, i a Barcelona el 1986. Com subratlla M. Pieron en el prefaci que ha redactat per al meu recent llibre «les universitats de Lovaina i de Lieja han contribuït de manera significativa a l'estudi de nombrosos aspectes de la relació pedagògica», i el fet d'escriure aquest prefaci «il·lustra una col·labo-

ració que ha pogut establir-se entre investigadors i ensenyants en el domini de la pedagogia de l'educació física i de l'esport».

Els darrers anys, es parla molt de crisi i d'enfrontament entre els diferents sistemes d'E.F. ¿Com veu la situació?

Certament, estic també d'acord a afirmar que actualment ja no es pot parlar de «sistemes d'EF», com en altres temps hi havia el mètode suec, o danès, o l'herpetisme... Hi ha una gran obertura pel que fa als mitjans d'educació física.

Tanmateix, cal subratllar que el gran perill en aquesta diversitat actual consistiria a transposar, sense esperit crític, les pràctiques i el mètode de l'esport de competició a l'educació física en medi escolar, la qual roman mediatitzada per l'objectiu educatiu, la progressió de cadascú sigui quin sigui el nivell de les seves aptituds o de les seves adquisicions. Si es vol que l'educació física continuï progressant, o simplement mantenir-se, en medi escolar, convé —segons el meu punt de vista— definir-la millor cada vegada pel que fa als seus objectius, és a dir, quant a les seves peculiars aportacions, així com en el que fa a les seves practiques i als seus mètodes. A nivell de la comissió dels programes d'EF del nivell secundari per a l'ensenyament lliure, que jo presideixo,

aquí rau sens dubte el motiu principal de les preocupacions actuals.

¿Creu, doncs, que l'anàlisi de l'ensenyament és un mitjà prou valuós perquè ajudi a l'ensenyament a superar els problemes derivats de la seva pràctica?

Per respondre —de manera molt parcial— a aquesta qüestió de saber la incidència dels nostres treballs en la pràctica de l'ensenyament, he de descriure molt sumàriament la forma en què funciona des de 1981 la supervisió i el guiatge de les estades practiques d'ensenyament dels nostres estudiants de darrer curs.

Els estudiants que van destinats a l'ensenyament han d'efectuar seixanta hores d'estatge en el secundari. Trenta d'aquestes s'han d'efectuar obligatòriament entre «mestres d'estatge» acceptats i (modestament) retribuïts per la universitat. En l'actualitat dispo de un equip de noranta professors que reuneixo regularment per a trobades d'informació, en les quals se'ls comuniquen alhora els resultats o el desenvolupament de determinades investigacions i totes les dades metodològiques que han estat subministrades als estudiants en el transcurs de la formació inicial. L'estudiant aprèn veritablement a ensenyar quan a nivell escolar és enfrontat amb tota la complexitat de la vida escolar i sobretot amb la del «grup-classe». El professor del secundari «mestre d'es-

tatge» que acull un o diversos alumnes en estatge en els seus cursos d'EF, és, em sembla, l'únic que posseeix els mitjans de fer actualitzar en la situació real els continguts (científics i psico-pedagògics) de la formació inicial; és l'únic que pot, amb la suficient densitat, acompanyar l'estudiant en aquelles «anades i tornades» entre estudis, reflexions i pràctiques pedagògiques. Per mi, la investigació i la pedagogia adaptada al medi de l'esport de competició progressa amb una empenta increïble. Alhora, però, em sembla que una pedagogia veritablement diferenciada, és a dir, adaptada a totes les diferències presents en els grups-classe escolars, progressa, al seu torn, amb una extremada llentitud. Per a un professor del secundari, sobretot si es manté en relació estreta amb l'escola de formació, acollir un estudiant al qual ha d'ajudar en la seva formació per a l'ensenyament, exigeix una formació continuada molt engrescadora, puix que l'obliga a reflexionar de manera crítica sobre el seu mateix funcionament. És en aquest pas que lliga la formació inicial i la formació permanent on hi veig una possibilitat real d'evolució pedagògica.

Mila García Bonafé